

Türkad

Ayfer Tunç'un "Acılezzet" ve "Önemsizlik" Hikâyelerinde Söz Dizimi

Gül Banu DUMAN¹ & Fatma Berrin ANILMIŞ²

ÖZET

Söz dizimi çalışmaları bir dilin zenginliğinin ortaya çıkarılması hususunda yapılabilecek kıymetli çalışmalardan biridir. Dilin en küçük yapı birimi olan kelimelerden başlayarak en gelişmiş şekli olan cümlelerin tahlilini yapan alandır. Kelimelerin çeşitliliğini ve zenginliğini meydana çıkaran çalışma sahasıdır. Ayfer Tunç'un "Evvelotel-Saklı" adlı kitabındaki "Acılezzet" ve "Önemsizlik" adlı hikâyeleri üzerinde söz dizimi incelemesi yapılan bu çalışmada, öncelikle yazarın hayatı ve edebî kişiliği hakkında bilgi verildi. Ardından söz dizimi açısından eser incelemesi yapıldı. Bu çalışmanın amacı, daha önce eserleri üzerinde söz dizimi, dil ve üslup bakımından çalışma yapılmamış olan Ayfer Tunç'un hikâyelerindeki kelime gruplarının, cümle unsurlarının ve cümle çeşitlerinin tespit edilmesi sureti ile yazarın üslubunun incelenmesidir. Kelime grupları ve cümle konularındaki sınıflandırmalarda Leyla Karahan'ın "Türkçede Söz Dizimi" adlı eseri esas alındı. Kitabın hem 1993 hem 2017 basımları incelendi. Yazarın 2017 basımlı kitabında cümle çeşitlerine dair bazı farklılıklara yer verildiği görüldü. Cümle çeşitleri incelenirken 1993 basımlı kitabın tasnifinden yararlandı. Çalışmanın sonuç kısmında ise kelime grubu ve cümle tahlillerine dayalı olarak yazarın üslubuna dair çıkarımlarda bulunuldu.

Anahtar Kelimeler: Ayfer Tunç, Acılezzet, Önemsizlik, Söz Dizimi, Kelime Grupları.

Syntax Examination About the "Acılezzet" ve "Önemsizlik" Story of Ayfer Tunç

ABSTRACT

It has been previously known about the writer's life and works of art at the study which is made syntax check on the story called Acılezzet and Önemsizlik in Ayfer Tunç's book called Evvelotel-Saklı. Then, a syntactic analysis of the work was done. For the classifications of sentence structures and word phrases there search is based on Leyla Karahan's 'Türkçede Söz Dizimi' book. Both the 1993's and the 2017's prints of the book are studied. It has been seen that the writer has implied some differences on the types of sentences in her book which is printed in 2017. It was based on the 1993 version of the book while studying the types of sentences. In the conclusion part of there search it has been made an inference about the style of the author on the basis of the analysis of sentence discussions and word phrases.

Key Words: Ayfer Tunç, Acılezzet, Önemsizlik, Syntax, Word Phrase.

¹ Doç. Dr., Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Türk Dili ve Edebiyat Bölümü, gulbanuduman01@gmail.com

² Yüksek Lisans Öğrencisi, Zonguldak Bülent Ecevit Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, f_berrin@hotmail.com

Giriş

Dilcilerin dizim bilgisi ve cümle bilgisi diye de adlandırdığı söz diziminin dil kaynaklarında farklı tanımları mevcuttur.

Söz dizimi, Türk Dil Kurumunun sözlüğünde “Bir cümleyi oluşturan kelime türlerinin arasındaki ilişkileri inceleyen ve sınıflamalar yapan dil bilgisi kolu, cümle bilgisi, tümce bilgisi, nahiv, sentaks” şeklinde tanımlanmıştır. (TDK, 2019).

“Bir dildeki kelimelerin bir grup veya cümle oluşturacak biçimde bir araya gelmelerinin kurallarını, bu grupların cümle ve söz içindeki görevlerini, birbirleriyle olan ilişkilerini, sıralanışlarını ve cümle yapılarını inceleyen dil bilgisi bölümüne söz dizimi (cümle bilgisi, sentaks) adı verilir.” (Özkan ve Sevinçli, 2009: 10) tanımına benzer, “Bir dilin cümlelerini inceleyen dilbilgisi bölümüne sözdizimi adı verilir. Sözdizimi, dilbilgisinin ana bölümlerinden biridir; konusu cümledir.”(Ediskun, 2003: 23) tanımının yanında, söz diziminin konusu hakkında “Söz diziminin konusu, yargısız bir anlatım birimi olan kelime grupları ile yargılı bir anlatım birimi olan cümlelerin yapısı, işleyişi, görevleri ve anlam özellikleridir. Cümlelerin bağlanma şekilleri ile bağlanan cümleler arasındaki şekil ve anlam ilişkileri de söz diziminin konusudur.” (Karahan, 2008: 9) tespiti de göze çarpmaktadır. “Çok eskilere uzanan dizim bilgisi (söz dizimi) çalışmalarında, öteden beri sözcüklerin tümce içinde sıralanmaları, dillerin tümce yapılarının belirlenmesi, işlenen başlıca konuydu. Özne, tümleç ve yüklem bir dildeki sıralanışı ve adların sıfatlarla bir araya geliş biçimleri, başlıca sorun sayılırdı.” (Aksan, 2015: 29) ifadeleri de dikkat çekmektedir.

Türkçenin anlatım gücünü, duygu ve düşünceleri ifade etmekteki kifayetini, velhasıl güzelliğini ortaya çıkarmak açısından sözdizimi çalışmaları dikkate değerdir. “Şair ve yazarlar herkesin kullandığı dile kendi zevklerini, kişiliklerini ve sanatkarlık konusundaki özgün yeteneklerini katarak özel bir söyleyiş yaratırlar. Bir başka deyişle dili kullanma gücünü ve çağdaşlarıyla olan farklılıklarını sözcük zenginliği ile ortaya koymak şair ve yazarların işidir.” (Duman ve Furtun, 2014: 534). Söz dizimi çalışmaları da sanatçıların kelime dünyalarını ve dili kullanma yeteneklerini ortaya koyan önemli çalışmalardır.

Bu makalede, Ayfer Tunç’un 2016’da Can Yayınları’ndan çıkan “Evvotel-Saklı” adlı hikâyeye kitabındaki “Önemsizlik” ve “Acılezzet” adlı hikâyeleri üzerinde yapılan söz dizimi çalışmasının sonucunda yazarın üslubu, duygu ve düşünce dünyası belirlenmeye, yazarın Türk dilini kullanma ustalığı ortaya konulmaya çalışıldı.

Birinci bölümde Tunç’un hayatı ve edebî kişiliği üzerinde duruldu. İkinci bölümde kelime grupları ve cümle incelemesi yapıldı.

1. Ayfer Tunç’un Hayatı ve Edebî Kişiliği

1964’te Sakarya’da doğan Ayfer Tunç, İstanbul Üniversitesi Siyasal Bilgiler Fakültesi mezunudur.

Üniversitedeyken arkadaşlarıyla birlikte “Tanım” dergisini çıkaran Tunç, 1987 yılında üniversiteyi bitirdikten sonra “Sokak” dergisi ile edebiyat dünyasına adım atar. “Güneş” ve “Yeni Yüzyıl” gazeteleri ile “Milliyet Sanat” dergisinde çalışır. 1999’dan 2004’e kadar Yapı Kredi Yayınları’nda yayın yönetmenliği yapar. İstanbul Radyosu için radyo tiyatroları yazar. Refik Halit Karay’ın “Bu Bizim Hayatımız” adlı eserini senaryolaştırır. Sait Faik’in hikâyelerinden yola çıkarak “Havada Bulut”u hazırlar; bu eser, film olarak TRT’de yayımlanır. Murathan Mungan’ın “Bir Dersim Hikâyesi” adlı kitabına “Yük” adlı hikâyesi ile katılır. 1989 yılında, Cumhuriyet gazetesinin düzenlediği Yunus Nadi hikâye yarışmasında “Saklı” adlı öykü kitabı birincilik ödülüne lâyık görülür. 2001 yılında yayımlanan “Bir Maniniz Yoksa Anneler Size Gelecek” adlı eseri ile Uluslararası Balkanika Ödülü’nü kazanır; eser, altı Balkan diline çevrilir.

Edebiyatı, “insan olma belirtisi sadece” diye tanımlayan; yazmayı, “bir tür, incinmiş ruh meselesi” sayan Ayfer Tunç, söylendikçe sözün ağırlığının hafiflediğini; asıl meselenin, bu hafifleyen ağırlığa, eski ağırlığını kazandırmak olduğunu ifade eder. “Çünkü artık yeryüzünde henüz söylenmemiş çok söz olduğunu iddia etmek doğru olmaz. Bu durumda yaratıcı faaliyette öne çıkan, az ya da çok söylenmiş bir sözün - tekrar ederken- hem içeriğini kuvvetlendirmek hem de biçimsel bir arayışla sözü ağırlığına kavuşturmadır.” der. (Harmancı, 2004: 65)

1989'da yayımlanan ilk kitabı "Saklı"daki sıcak, içten, içli, akıcı anlatımıyla okura kendisini kabul ettirir. Tunç, "Saklı"da şiirsel bir yaklaşımla aşk kırgınlarını, vefasız aşıkların geride bıraktığı yaralı, acılı, yenik kahramanları anlatır.

"Saklı"daki öykü anlayışını, temaları, karakterleri düzenleyerek 2006'da "Evvelotel"i oluşturur. Ayfer Tunç "Evvelotel"de ilk kitabıyla yüzleşir. "Saklı"daki acemiliklerini, abartılı duygusallığını "Evvelotel"de telafi eder.

Ayfer Tunç'un okuma yolculuğu, Yaşar Kemal, Orhan Kemal, Fakir Baykurt, Kemal Tahir gibi önemli isimlerle başlar. Daha sonra bu isimlere Ahmet Hamdi Tanpınar, Leyla Erbil, Adalet Ağaoğlu, Füzuran, Sevgi Soysal, Tomris Uyar, Sevim Burak, Ferit Edgü, Bilge Karasu, Faulkner, Kafka, Dostoyevski, Tolstoy, Çehov, Thomas Bernhard, Albert Camus, Ingeborg Bachmann eklenir. Ahmet Hamdi Tanpınar, Edip Cansever, Leyla Erbil, Feyyaz Karacan, Vüsat O. Bener, Kafka, Thomas Bernard, Albert Camus, Freud yazarın beslediği ana kaynaklardır.

Ayfer Tunç insanların duygu ve düşünce dünyasına girer. Yalnız, yaşamın kıyısında ölümü bekleyen, varoluşunu sorgulayan, sevgiye muhtaç, çocukluk ve gençlik vurgunlarını atlatamamış insanların tükenişini, çürümesini anlatır.

Bu yalnızlık, acı ve tükeniş, üzerinde çalışılan hikâyelerde de kendisini sıkça gösterir:

"**Acıklı bir neşe** içinde karyolarlarını kurup yatmışlar." (A/72)

"Arada bir hatırlarmış derbederliğini, **suç gibi taşıdığı güzelliğini.**" (A/75)

"**İncinmek fiili** size ne kadar yakışıyor Madam diye düşündüm ve böylece bütün bunları gülünç bulan yanımı kaybettim."(A/69)

Güzelliklerini bile suç gibi taşıyan bu insanların neşeleri bile acıklıdır. İncinmek fiili üzerlerinde bir süs gibi durur.

Az sözle derin anlamlar ifade etmek onun üslubunu özetler. "Acilezzet" ve "Önemsizlik" hikâyelerinde de az sözle çok derin anlamlar ifade edilebileceğinin kanıtı olan cümlelere sıklıkla rastlanır:

"Nesim ise, aşk bitiyor demiş, nasıl oluyor anlamıyorum, ama bitiyor, insan çocuklarına bakıyor sonra, aşk bunların neresinde diye soruyor kendine." (A/72)

"Babası ölünce hayatı Nesim ve başka şeyler diye ikiye ayırmış Madam." (A/77)

"Mesela sevmeme korkusu dedim, bir kadını sevmekten vazgeçebileceği sınıra kadar zorlarsın. Sınırı hissettiğin anda sevmekten vazgeçen sen olursun." (A/87)

Yazarın roman ve hikâyelerine verdiği adlar imge yüklüdür. Öykülerine verdiği isimler romanlarına verdiği isimlere göre daha kısadır; ancak duygu, çağrışım gücü bakımından daha zengindir. "Önemsizlik" ve "Acilezzet" kelimeleri yüklendikleri imgelerle zaman zaman hikâye içerisinde kullanılır:

"Yok bir şey enişte dedim, **acilezzet**, bir tür melankoli, geçer." (A/82)

"Bir hayata nasıl olur da **önemsizlik** denebilir dedi." (A/76) örneğinde de her ne kadar "önemsizlik" kelimesi Acilezzet hikâyesinde geçse de bu iki hikâye birbiriyle bağlantılı, birbirlerini tamamlayıcı nitelikte hikâyelerdir. Bu sebeple "önemsizlik" kelimesinin "Acilezzet" hikâyesinde tesadüfen kullanıldığı düşünülemez.

Bir şey olmak değil iyi bir şeyler yapmak isteyen; çok okunmayı değil hakıyla okunmayı yeğleyen; değer üretmeyen, tüketimin bir parçası olan edebiyatı, edebiyat saymayan; herhangi bir türe, herhangi bir kaygıya, herhangi bir beklentiye sığınmayan metinleri değerli bulan; edebiyatın amacı insanları rahatsız etmek olmalı, görüşünde çok titiz bir dil ustasıdır Ayfer Tunç. Cümleleri okuru yormadan akıp gider ama bir o kadar da dönüp tekrar okuma ihtiyacı hissettirir.

Nitelikli metin yazma, okunmaktan ziyade anlaşılma amacı, yazarın öncelikle dil ve üslubu üzerinde etkili olmuştur. Yazar; melâlini anlatmak, kendisini o metne yöneltten dertleri ortaya koymak, içini kemirenleri tarif etmek için yazmaya başladığını ifade eder. Onu yazmaya iten konu değil temadır, içini kemirenlerdir. Ayfer Tunç, simgesel bir dil tercih

eder, metafor kullanmayı sever. İlk hikâyelerinde daha şiirsel bir dil kullanırken zaman içinde sade anlatımlara yöneldiği, sade anlatımlarla derinlik ifade edebildiği görülür. Hikâyelerinde sese dikkat eder, melodiye önem verir.

Yazdıklarının bir ahenk, bir ses yaratması gerektiğini düşünen Ayfer Tunç, anlattım bitti diyebilen yazarlardan değildir. Ayfer Tunç için yazmak, oturdum, yazdım meselesi değildir.

Bir ideoloji aracı olarak dile inandığı dönemlerden geçtiğini; bir ifade aracı olarak dile, edebiyatın öznesi ve nesnesi olarak dile, bir edebiyat yapıtı olarak dile geldiğinde, yani yazmaya başladığında, dilin yaşayan tüm zenginliklerinden yararlanması gerektiğini hisseden Ayfer Tunç, dil hakkında tarihe geçecek bir tespitte bulunur ve “Dilimiz en büyük kültürel varlığımızdır aynı zamanda, dilimizi korumamız ve geliştirebilmemiz için ihtiyacımız olan şey otorite değil, bilinçtir. Bilincin olmaması ise otoritenin varlığından daha tehlikeli. Bilincin olmadığı yerde otorite hem kayboluşu hızlandırır, hem kendini güçlendirir.” (Harmancı, 2004: 67) der.

Ayfer Tunç, Türk dilinin en büyük kültürel varlığımız olduğu bilinci ile vücuda getirdiği eserlerinde, Türk dilinin duyguları ve düşünceleri ifade etmekteki gücünü kendi yeteneğini de sergileyerek ortaya koyar.

2. “Acılezzet” ve “Önemsizlik” Hikâyelerinin Söz Dizimi İncelemesi

Ayfer Tunç’un “Önemsizlik” ve “Acılezzet” hikâyelerinin söz dizimi incelemesi “kelime grubu” ve “cümle” başlıkları altında yapıldı.

2.1. Kelime Grubu

Kavramlar arasında ilişki kurmak üzere birden çok kelimenin yan yana getirilmesi ile oluşan, tek bir nesne veya hareketi karşılayan yargısız dil birimlerine kelime grubu denir.

Karahan (2017: 39), kelime grubunun bir varlığı, bir kavramı, bir niteliği, bir durumu, bir hareketi karşılamak veya belirtmek, pekiştirmek ve nitelenmek üzere, belirli kurallar içinde yan yana dizilmiş kelimelerden oluşan yargısız dil birimi olduğunu söyler. Kelime gruplarının sınıflandırılmasını on dört başlık altında verir. Bunlar: isim tamlaması, sıfat tamlaması, sıfat-fiil grubu, isim-fiil grubu, zarf-fiil grubu, tekrar grubu, edat grubu, bağlama grubu, unvan grubu, birleşik isim grubu, ünlem grubu, sayı grubu, birleşik fiil grubu, kısaltma gruplarıdır. İncelenen hikâyelerde unvan grubu dışında bütün kelime gruplarına örnekler bulundu.

İsim tamlamaları başlığı incelenirken “**benim annem**”, “**ablaman yüzü**”, “**İstiklâl Caddesi**” gibi sık kullanılan, unsurları tek kelimedenden oluşan isim tamlamalarının yanında; “**sizi anlıyorum gülümsemesi**”, “**kim, kim olduğunu belli etmek ister ki gülümsemesi**”, “**hepimiz başka biri değil miyiz başkalarının yanında gülümsemesi**” gibi tamlayan unsuru cümle olan isim tamlamalarına kadar her çeşit isim tamlamasının örneğine rastlandı. “**Capgras Sendromu**”, “**başkalarının ya da kendisinin aslında başkaları veya kendisi olmadığı, onların yerine sahtelerinin yani kopyalarının aldığı kuruntusu**”, “**dünyada geçip gitmek üstüne**”, “**cüce biri**”, “**madamın varlığının anaforu**”, “**yaşadığım şeyin adı**”, “**terk ettiğim kadının ahı**”, “**aptalca bir gülümsemenin yüzümü dolaştığı**”, “**hayatıma giren her kadının serencamı**”, “**içine kapanışının bir parçası**”, “**gerçekliğin üstümüzde ve onun üstünde iz bırakmaması**”, “**garip bir anın içi**”, “**doğurmamış kadın yüzü**”, “**ablaman çoktan annem olmuş yanağı**”, “**herkesin bir kendisi**”, “**hayatının hard disc’i**” gibi isim tamlamaları da yazarın hikâyelerinin içeriğini ele veren tamlamalar olarak tespit edildi.

Sıfat tamlamaları başlığı altında karşılaşılan “**merhametli taraf**”, “**acıklı bir neşe**”, “**olmak istediği kendisi**”, “**suç gibi taşıdığı güzellik**”, “**sevmekte yarıştıkları varlık**”, “**aşk ile anne arasında bir yer**”, “**ölümcül bir umutsuzluk**”, “**ölmeye hazır bakış**”, “**olduğumdan daha erkeksi bir hal**”, “**hayat hakkında derin şeyler söyleyen günceler**”, “**eskiden hoşlanmadığım şiirler**” çok sıfat sıralamanın değil en güzel sıfatı bulmanın peşinde olan Ayfer Tunç’un üslubunu ele vermesi bakımından dikkate değer bulundu. “**Pek**

de yan yana gelmeyecek metinlerden oluşan tuhaf bir halita”, “yavaş yavaş vuran sonunda yere seren içkilerin sarhoşluğu gibi bir beraberlik”, “hatları katılaştırmış yaşlı adamlar”, “katı bir acı”, “velinimetine duyduğu derin sadakat”, “iskeleti tunçtan bir kadın”, “nedenini bilmediğim bir mutsuzluk”, “aşâğılık ruh”, “içime uğuldayan karlı bir ormanda yalnız kalmak korkusu düşüren bir müzik”, “içimde bir yer”, “oturur vaziyette”, “salahiyet seven vekilharç”, “bu dengesi bozuk hikâyeye”, “ikimizde ve sadece onda olan -onun yanında değilsem bende olmayan, ikimizi ve onu başkalarından ayıran- onsuz iken beni başkalarıyla bir kılan şey”, “zamana ritmini geri verecek bir fırsat”, “beni çok seven elleri içime dokunan ablam”, “yüksük bir kadehte ikram ettiği portakal likörü” gibi uzun sıfat tamlamalarının da kullanıldığı dikkat çekti.

Ayfer Tunç’un hikâyelerinde fiilimsi gruplarını sıklıkla kullandığı görüldü, “-Ar” eki ile kurulan sıfat-fiil örneği dışında diğer fiilimsi eklerini örnekleyecek kullanımlara rastlandı. “Kadının gidecek olduğumu anlaması, anlaşılmasız olan, durup dururken elimin neden bu sözlüğe gittiği, okumak için dokuz bin madde arasından nasıl olup da bu maddeyi seçmiş olduğum” fiilimsi kullanımlarına örnek verilebilir.

Hikâyelerde “yapış yapış”, “güm güm” gibi aynı kelimenin tekrarı ile oluşan tekrar grubu; “ite kaka”, “halini vaktini” gibi yakın anlamlı kelimeler ile oluşan tekrar grubu; “girdi çıktı”, “ölü diri” gibi zıt anlamlı kelimeler ile oluşan tekrar grubu örneklerine rastlandı.

Edat ve bağlama grubuna bolca örnek tespit edilen hikâyelerde, birleşik isme “Madam Esterea Delareyna”, ünlem grubuna “ulan Allahsız kaltak!” olmak üzere sadece birer örnek bulunabildi.

Sayı grubunun üç yerde kullanıldığı tespit edildi: “On beş-on altı yaşındaydım.”, “On beş, dedi Nesim, az buldu.”, “Tam kırk beş dakika!” diye düzeltti.”.

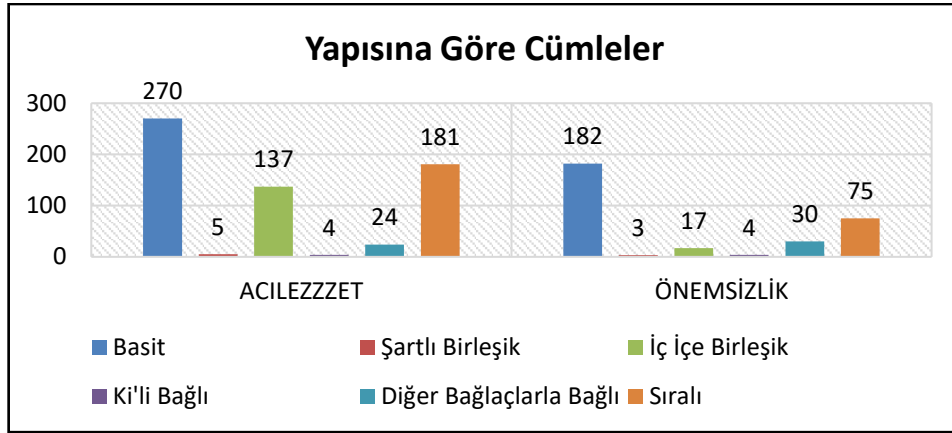
Bütün birleşik fiil yapılarının kullanıldığı hikâyelerde, anlamca kaynaşmış, deyimleşmiş birleşik fiillerin fazlalığı dikkat çekti. “Yanıp kül ol-, alıp başını git-, ümitsizliğe kapıl-, içine kapan-, dert yan-, ağır gel-“ gibi hikâyelerin muhtevasındaki acıyı ifade eden deyimler de göze çarptı.

Hikâyelerde “Bu dengesi bozuk hikâyenin içinde ben de dengemi kaybediyorum dedim içimden.”, “Kahvaltı sırasında babası; döner mi bilmem demiş annesi için, onu bu duvarları ıslak evde oturmaya zorlayamam.” gibi kısaltma grubu örneklerine rastlandı.

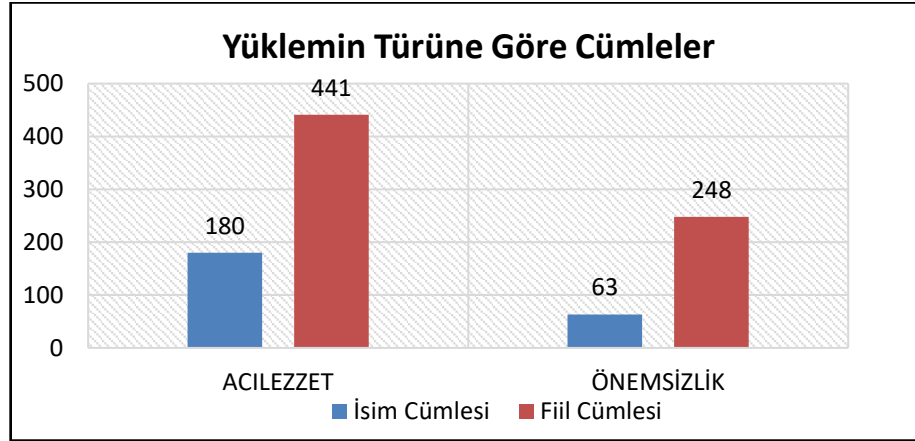
2.2. Cümle

Bu çalışmaya konu olan “Acilezzet” adlı hikâyede, 621 ; “Önemsizlik” adlı hikâyede, 311 olmak üzere toplam 932 cümle tespit edildi. Hikâyelerde, çoğunlukla bağlı, sıralı ve iç içe birleşik cümle yapısında çok uzun cümlelerin yanı sıra basit yapıda genellikle kısa cümleler olduğu da görüldü. “Acilezzet”te tek kelimedenden oluşan 8, “Önemsizlik”te ise 3 cümle sayıldı. Tek kelimelik cümlelerin toplam cümle sayısına oranı %1,1 olarak hesaplandı.

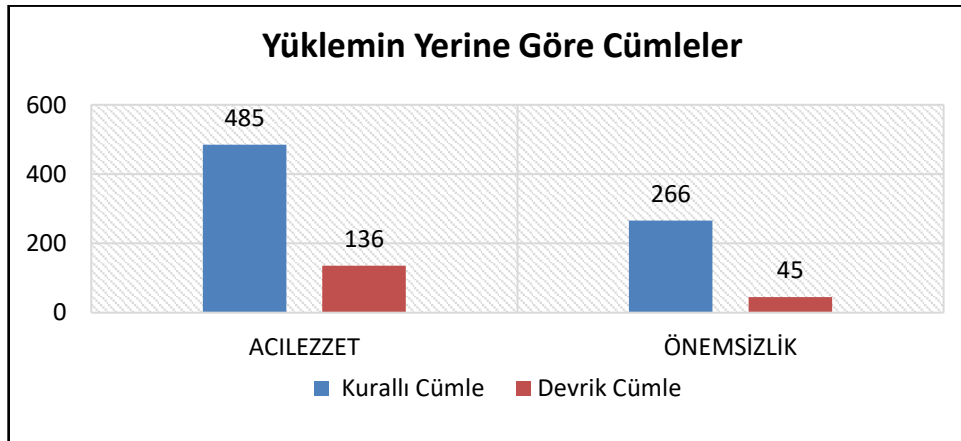
Ayfer Tunç’un iç içe birleşik cümle yapısını diğer birleşik cümle çeşitlerine nazaran daha fazla kullandığı, ilk hikâyelerinden olan “Önemsizlik”te basit cümleler ağırlıkta iken “Acilezzet”te sıralı ve iç içe birleşik cümlelerin fazlalığı dikkat çekti. “Önemsizlik”te; 182 basit, 75 sıralı, 30 diğer bağlaçlarla bağlı, 17 iç içe birleşik, 4 ki’li birleşik, 3 şartlı birleşik cümle örneğine rastlanırken “Acilezzet”te, 270 basit, 181 sıralı, 24 diğer bağlaçlarla bağlı, 137 iç içe birleşik, 4 ki’li birleşik, 5 şartlı birleşik cümle örneğine rastlandı.

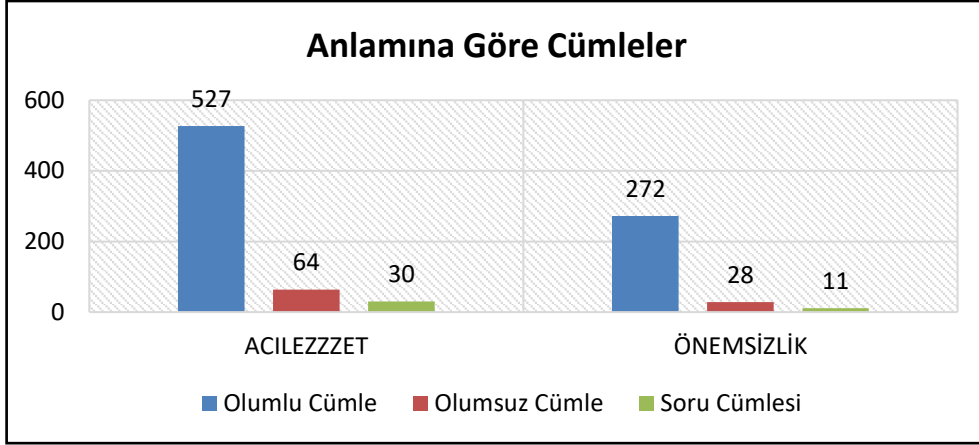
Yazarın iki hikâyede de daha çok fiil cümlesi kullandığı tespit edildi. “Önemsizlik”te, 248 fiil cümlesinin yanında, 63 isim cümlesi görülürken “Acilezzet”te 441 fiil cümlesinin yanında, 180 isim cümlesi görüldü.

Yazarın Türkçe cümle yapısına uygun olarak kurallı cümleleri, devrik cümlelere göre daha fazla kullandığı saptandı. Önemsizlik”te, 266 kurallı, 45 devrik cümle; “Acilezzet”te 485 kurallı, 136 devrik cümle dikkat çekti.

“Önemsizlik” te 272 olumlu, 28 olumsuz, 11 soru cümlesine karşılık “Acilezzet”te 527 olumlu, 64 olumsuz, 30 soru cümlesinin tespiti, Ayfer Tunç’un eski (Önemsizlik-1989) ve yeni (Acilezzet-2006) hikâyeleri arasında olumlu, olumsuz ve soru cümlesi kullanım oranı bakımından dengenin korunduğu ifade edilebilir.

Üzerinde çalışılan hikâyelere ad olan “önemsizlik” ve “acilezzet” kelimeleri aynı zamanda hikâyelerdeki olayları, insanları ve hayatları özetler mahiyettedir. Ayfer Tunç, hikâyelerinde toplum içerisinde silik, önemsiz; kendi dünyalarında derinlikli insanları anlatmış, acilezzeti de bu insanların ruh dünyalarına hâkim olan melankoli anlamında kullanmıştır. Acının, yalnızlığın, terk edilmişliğin, ölümün anlatıldığı bu hikâyelerde olumsuz cümle sayısının anlamlı bir biçimde fazla olmamasının, olumlu cümle tanımından kaynaklandığı söylenebilir. Olumsuz olarak algılanan olayların anlatıldığı cümleler, anlama değil fiilin gerçekleşip gerçekleşmediğine bakılarak olumlu veya olumsuz cümle diye nitelendirilir. Bu bakımdan olumlu veya olumsuz cümle kullanımından hikâyelerin muhtevasına dair sonuçlar çıkarmanın ne derece doğru olabileceği tartışılabilir:

“Masamın üstü hiç olmadığı kadar dolu, kafam hiç olmadığı kadar karışık.” (A/59)

“Madamın ölümü çok dokundu bana diyorum.” (A/59)

“Madam öldüğünden beri her gece bu metinlerin eşliğinde dünyadan geçip gitmek üstüne, bir sonuca varamadan düşünüyorum.” (A/60)

“Babasının yüzü acılaşmış.”(A/71)

“Masayı nedenini bilemediğim bir mutsuzluk kaplamıştı.” (A/73)

“Sızan kömür kokusu ve titreşen tül-ler mutsuzluğu ağırlaştırıyordu.” (A/73)

“Sesin-deki gergin tını içimi ürpertti, bak nasıl da koptuk gittik, dağıldık.” (A/86)

“Kalbi durmuş.” (A/85)

“Kendini içi geçmiş ve çirkin bulur.” (Ö/189)

“Yıllardan beri ilk kez ağlamıştı Ester o gece.” (Ö/193)

“Kimsesizler mezarlığına gömüldü.” (Ö/199)

“Yoksuldu Nesim.” (Ö/191)

Sonuç

Türkçenin anlatım gücünü, duygu ve düşünceleri ifade etmekteki kifayetini, velhasıl güzelliğini ortaya çıkarmak açısından söz dizimi çalışmaları dikkate değerdir.

Hikâyeleri üzerine söz dizimi incelemesi yapılan Ayfer Tunç’un Türkçenin güzelliğini ortaya koyan; okurun, bana kapalı anlat, benim zekâma hakaret etme talebine her daim cevap veren bir üslubu vardır. Az sözle çok derin anlamlara yelken açmak, söz ekonomisi yapmak üslubunun en çarpıcı özelliğidir. Her bir cümlesi, üzerinde ustalıkla çalışıldığını düşündürür.

“Acilezzet”teki 621 cümlelerin %43’ü basit, %29’u sıralı, %24’ü bağlı, %22’si iç içe birleşik, %4’ü ki’li birleşik, %5’i şartlı birleşik cümle; “Önemsizlik”te ise 311 cümlelerin %58’i basit, %24’ü sıralı, %9,6’sı bağlı, %5,4’ü iç içe birleşik, %4’ü ki’li birleşik, %3’ü şartlı birleşik

cümledir. İki hikâyedeki toplam 932 cümlelerin %48'i basit, %27'si sıralı, %16,5'i iç içe birleşik, %5,7'si bağlı, %0,8'i ki'li birleşik, %0,8'i şartlı birleşik cümledir.

Özellikle "Acılezzet"teki iç içe birleşik cümlelerin oranının fazlalığı hikâyedeki iç monologların fazlalığının göstergesidir.

Yüklem türü bakımından "Acılezzet"te %71 oranında fiil, %29 isim; "Önemsizlik"te %79,7 fiil, %63 isim cümlesi kullanıldığı görüldü. İki hikâyedeki cümlelerin toplamında oran %73,9 fiil; %26 isim cümlesi olarak tespit edildi.

Yüklem yeri bakımından "Acılezzet"te %78 kurallı, %21,9 devrik; "Önemsizlik"te %85,5 kurallı, %14,4 devrik cümlelerin varlığı saptandı. Toplam cümle sayısındaki oran kurallı cümlede %80,5; devrik cümlede %19,5'tir.

Anlam bakımından bakıldığında "Acılezzet"te %84,8 oranında olumlu, %10,3 olumsuz, %4,8 soru cümlesi; "Önemsizlik"te %87,4 olumlu, %9 olumsuz, %11 oranında soru cümlesi olduğu görüldü. Toplamda 932 cümlelerin %85,7'sinin olumlu, %9,8'inin olumsuz, %6,6'sının soru cümlesi tespit edildi.

Hikâyelerde olumsuz cümle yapıları alışılmışın üstünde olmasa da yazarın kullandığı olumsuz nitelikteki sıfatlar ve yüklemelerle hikâyelerin içeriğine uygun olumsuz hava hikâyelere nüfuz ettirmiştir.

Kaynakça

- Akkan, O. (2012). Ayfer Tunç'un Öykülerinde Yapı ve Tema. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Gaziantep Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Gaziantep.
- Aksan, D. (2015). Her Yönüyle Dil. Ankara: TDK Yayınları.
- Duman, G. B. & Furtun, S. (2014). Rüştü Onur'un Şiirlerinin Kelime Dünyası İnsan, Kimlik, Mekân Bağlamında Zonguldak Sempozyumu. Bülent Ecevit Üniversitesi. 16-18 Ekim 2014. Zonguldak.ss. 533-550.
- Ediskun, H. (2003). Türk Dilbilgisi. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Harmancı, A. (2004). Ayfer Tunç'la Öykü Serüveni Üzerine. Hece Dergisi, 87, 65.
- Hürriyet. (2018). <http://www.hurriyet.com.tr/kelebek/hurriyet-pazar/turkiyede-kotuluk-akil-almaz-olcude-siradanlasti-40730039> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 29.03.2019)
- Karahan, L. (2008). Türkçede Söz Dizimi. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Karahan, L. (2017). Türkçede Söz Dizimi. Ankara: Akçağ Yayınları.
- Özkan, M. & Sevinçli V. (2009). Türkiye Türkçesi Söz Dizimi. İstanbul: Akademik Kitaplar.
- TDK. (2019). Türk Dil Kurumu Sözlükleri. <http://sozluk.gov.tr/> adresinden erişildi. (Erişim Tarihi: 05.05.2019)
- Tunç, A. (2016). Evvelotel-Saklı. İstanbul: Can Yayınları.
- Üstüner, A. (1998). Cümlelerin Öğeleri Konusundaki Karışıklıklar. Türk Dili Dergisi, 546, 547-559.